

4. Wright Q. A Study of War. 2nd ed. University of Chicago Press, 1983. 474 p.
5. Kelsen H. Law and peace in international relations. Harvard Univ. Press, Cambridge, 1942. 181 p.
6. Dennen J. V. D. On war: Concepts, Definitions, Research Data: A short literature review and bibliography. 2005. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12857871.pdf>
7. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів 1,4,6,7,11–16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Сінькевич Олена Василівна

д.ю.н., доцент, професор кафедри конституційного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОВНИЙ ЧИННИК ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Дев'ять місяців повномасштабної війни росії проти України спричинили масові порушення прав людини і міжнародного гуманітарного права, за цей час виявлено переконливі докази систематичних порушень права на життя, на повагу до гідності людини, на свободу та особисту недоторканність, права на власність, тощо. Завдаючи удари по цивільній інфраструктурі, здійснюючи примусову депортацію на тимчасово окупованих територіях, масові страти та зґвалтування, розлучаючи сім'ї, вбиваючи та катуючи проукраїнських

громадян, знищуючи бібліотеки та українську літературу в школах, росія чинить в Україні геноцид.

16 березня 2022 року Міжнародний Суд ООН виніс знакове рішення у справі України проти росії про порушення Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього щодо застосування негайних проміжних заходів, в якому містяться вимоги до росії негайно припинити військову агресію, що почалась 24 лютого 2022 року на території України.

Спільнота українських юристів, серед яких Асоціація правників України, Українська асоціація міжнародного права, Українська арбітражна асоціація, Асоціація адвокатів України та інші, апелюючи до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, звернулася до міжнародного співтовариства із закликом вжити негайних і рішучих заходів для припинення геноциду Українського народу та забезпечити відповідальність за вже скоєні порушення [1].

Геноцид, як визначено в статті 2 Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, включає дії, вчинені з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: а) вбивство членів групи; б) заподіяння тяжкої тілесної або психічної шкоди членам групи; в) навмисне створення для групи умов життя, розрахованих на те, щоб забезпечити її фізичне знищення повністю або частково; г) вжиття заходів, спрямованих на запобігання народженню всередині групи; г) примусове переведення дітей з групи в іншу групу [2].

«Окупувавши частину нашої території, російські військові злочинці, ставши на шлях геноциду проти українського народу, перейшли і до лінгвоциду - витіснення української мови з усіх сфер суспільного життя. Передовсім – це вилучення або спалення книжок, перепідготовка педагогічних працівників, нав'язування шкільних програм відповідно до російського освітнього законодавства. Це проведення так званих «уроків миру», де вже 1 вересня розповідали про «денацифікацію», про те, що України не існує та багато інших російських наративів. Це – злочини проти громадян України!» -

про це сказав Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень в ефірі загальнонаціонального марафону на «Суспільному» [3].

Лінгвоцид української мови — це один із параметрів геноциду, явище, що пов'язане зі спотворенням та витісненням мови на окупованих територіях. Вже задокументовано та підтверджено незалежними спостерігачами низка фактів умисного або свідомого невивіркового знищення української культурної спадщини: зазнали ушкоджень або повністю зруйновано 500 об'єктів (музеї, театри, історичні будівлі, пам'ятники і релігійні споруди), знищення української літератури, особливо книг з історії України та боротьби за незалежність, також є факти викрадень і вбивств учителів і священників православної церкви України.

У відповідності до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який був прийнятий в квітні 2019 року та набрав чинності 16 липня 2019 року, єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська — вона обов'язкова для органів державної влади і публічних сфер на всій території держави. Публічне приниження чи зневаження української мови може бути підставою для притягнення до юридичної відповідальності. За навмисне спотворення української мови в офіційних документах і текстах або створення перешкод та обмежень у застосуванні української мови також настає юридична відповідальність [4].

16 липня 2022 року набрала чинності ще низка норм цього закону, зокрема стаття 27, яка в умовах війни особливо підкреслює значення української мови та захищає права громадян України, незалежно від території України, на якій вони знаходяться. Від 16 липня 2022 року інтернет-представництва (в тому числі вебсайти, вебсторінки в соціальних мережах) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності, засобів масової інформації, зареєстрованих в Україні, а також суб'єктів господарювання, що реалізують товари і послуги в Україні та зареєстровані в Україні, виконуються державною мовою.

Важливим у розбудові та утвердженні української мови як державної стало Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Виходячи з об'єктивного стану, в якому перебуває Україна з 2014 року у зв'язку з військовою агресією з боку російської федерації й використанням нею «мовного питання» як одного з інструментів своєї геополітичної експансії, Конституційний Суд України наголошує, що загроза українській мові рівнозначно є загрозою національній безпеці України. У рішенні Конституційний Суд визначив, що українська мова є невіддільним атрибутом української державності, що зберігає свою історичну спадкоємність від давньокіївської доби. Українська мова – доконечна умова (*conditio sine qua non*) державності України та її соборності [5].

Аналізуючи функціонування нашої мови в умовах широкомасштабної агресії російської федерації проти України, зазначимо, що, на жаль, українська мова належним чином не популяризувалась на територіях, які зараз є окупованими, а активно стверджувався пострадянський проросійський наратив.

Поділяємо думку Павла Гай-Нижника про те, що посиленню проросійської регіональної ідентичності в АР Крим сприяв також і недостатній рівень поширення української мови в інформаційному просторі Криму, в ЗМІ, в вищих та загальноосвітніх навчальних закладах АР Крим. Цьому сприяла також діяльність філій російських закладів вищої освіти в Криму, що здійснюють очне навчання. Вони представлені переважно у м. Севастополі. У цьому місті, зокрема, працювала філія Московського державного університету імені М. Ломоносова, Інститут економіки і права (філія Московської академії праці та соціальних відносин), Кримська філія Новоросійської державної морської академії, Севастопольська філія Санкт-Петербурзького гуманітарного університету профспілок, Севастопольська

філія Саратовського державного соціально-економічного університету [6, с. 547].

На жаль, явище лінгвоциду на окупованих територіях України стосується не лише дошкільної, шкільної та вищої освіти, а воно пронизує й культурну та інформаційну сфери, адже оголошення, реклама та різного роду інформування населення здійснюється мовою окупанта.

Враховуючи, що утиски українців за мовною ознакою на тимчасово окупованих територіях України, порушення мовних прав є складовою геноциду Українського народу з боку росії, вважаємо, що в повоєнний період особливі завдання стоятиме перед органами публічної влади, зокрема перед Уповноваженим із захисту державної мови, адже важливо всі факти мовного геноциду долучити до справи на судовому процесі після створення спеціального трибуналу для розслідування злочинів росії проти України.

Джерела:

1. Спільнота українських юристів закликає Договірні сторони Конвенції про геноцид запобігти геноциду населення України. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/spilnota-ukrayinskih-yuristiv-zaklikae-dogovirni-storoni-konvenciyi-pro-genocid-zapobigti-genocidu-n.html>

2. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 р. Документ ратифіковано від 18.03.1954 № 995_155 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text

3. Російські військові на захоплених територіях чинять лінгвоцид. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3569540-rosijski-vijskovi-na-zahoplenih-teritoriah-cinat-lingvocid-kremin.html>

4. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

5. Рішення Конституційного Суду України від 14.07.2021 № 1-п/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>

6. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізняк, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. – К.: «МП Леся», 2016. – 586 с.

Дуюнова Тетяна Василівна

*д. екон. н., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри державно-правових
дисциплін та міжнародного права
Державного біотехнологічного університету*

СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВПО

Україна вперше, ще вісім років тому, через початок військових дій на Сході нашої держави, зіткнулася із низкою викликів, пов'язаних із захистом прав внутрішньо переміщених осіб, які переміщувалися у межах країни через збройний конфлікт та насильство. Повномасштабна війна, яку підступно розпочала російська федерація в Україні 24 лютого увірвалася у життя українців, одномоментно змінивши пріоритети, плани, цілі та саме буття і призвела до того, що мільйони українців були змушені залишити свої домівки в пошуках більш безпечного середовища не тільки в межах нашої країни, а і за кордоном.

На сьогодні за даними Міжнародної організації з міграції ООН (МОМ) кількість біженців з України, які внаслідок російського вторгнення змушені були покинути свої домівки та поїхати за кордон, перевищила 5,6 мільйона осіб. Ще, приблизно 7,7 мільйона громадян України змушені були виїхати із місць постійного проживання до інших, більш безпечних регіонів країни [1].

Як правило, більшість із тих людей, які змушені були втікати із місць постійного проживання, стикаються з величезною кількістю проблем в усіх сферах життя, починаючи з питань матеріального забезпечення, забезпечення